

Budapesti Levéltári Mozaikok

2021/1. szám (régi sorozat 28. szám)

DOI: [10.56045/BLM.2021.1](https://doi.org/10.56045/BLM.2021.1)

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/14/leveltari-mozaikok-28/>

TERNOVÁ CZ BÁLINT

151 éve nyílt meg a városligeti jégpálya

A Városligeti-tó medrében kialakított „Műjég”, azaz a Városligeti Műjégpálya mára ikonikussá vált épületének, valamint elődépületeinek kevésbé ismert történetével ismerteti meg a cikk. Bemutatja a Pesti Korcsolyázó Egylet tevékenységét, a korcsolyázást mint társasági eseményt a jéghez kötődő programokkal, majd a korcsolyázás szervezett sporttevékenység kialakulását.

Kulcsszavak: *Városliget, Városligeti-tó, jégpálya, korcsolyázás, korcsolyacsarnok, sport*

A Városligeti-tó medrében és partján álló, napjainkban gyakran csak Műjégnek becézett Városligeti Műjégpálya elődje 151 éve, 1870. január 29-én nyílt meg a jégkorcsolya szerelmesei számára.

1. kép. Korcsolyázó tömeg a városligeti jégpályán (Topotéka – Városliget, az.: 0211010)

1869. december 2-án alapult meg a Pesti Korcsolyázó Egylet a dunaparti Steingassner kávéház kártyaszobájában Kresz Géza orvos (1846–1901) kezdeményezésére, bár a jégkorcsolya iránt még a jelenlévő alapítók részéről is csekély érdeklődés mutatkozott, hosszas szervezkedés után az alakuló gyűlésen összesen csupán tizenhét, többnyire fiatalok jelentek meg.¹ Márkus Jenő, a Korcsolyázó Egylet krónikása így írt e téli sportág akkori magyarországi helyzetéről: „Akkortájt minálunk, miként Hollandiát kivéve Nyugat- és Közép-Európában általában mindenütt, a korcsolyázásról úgy vélekedtek, hogy az egészségre ártalmas, sőt a közfelfogás szerint a bevett társadalmi szokásokkal és az ildomossággal ellenkezett, ha egy úri hölgy nyilvánosan korcsolyázott.”² Az Egylet a városligeti tavat szemelte ki jégpályának, Pest Város Tanácsától – hosszas utánajárás után – sikerült engedélyt szerezniük arra, hogy a tó egy kis részét a célra díjtalanul felhasználhassák.³ Még ugyanezen év decemberében elkészült a 35 tag adományából megépült kis kétszobás fabódé, amelyben melegedő, korcsolyakötő, ruhatár, étkező, választmányi szoba és étkező kapott helyet. A megnyitóra 1870. január 29-én került sor (korábban nem tudott befagyni a tó vize az enyhe időjárás miatt), az eseményt Rudolf herceg is megtisztelte jelenlétével. Leányok, fiatal nők az etikett miatt kezdetben nem kapcsolódtak be a jégen sikló sokaságba, viszont az Egylet választmánya hirdető tevékenységének köszönhetően – akik sorra járták a főúri családokat azért, hogy engedjék lányaikat ki a jégre – csakhamar a

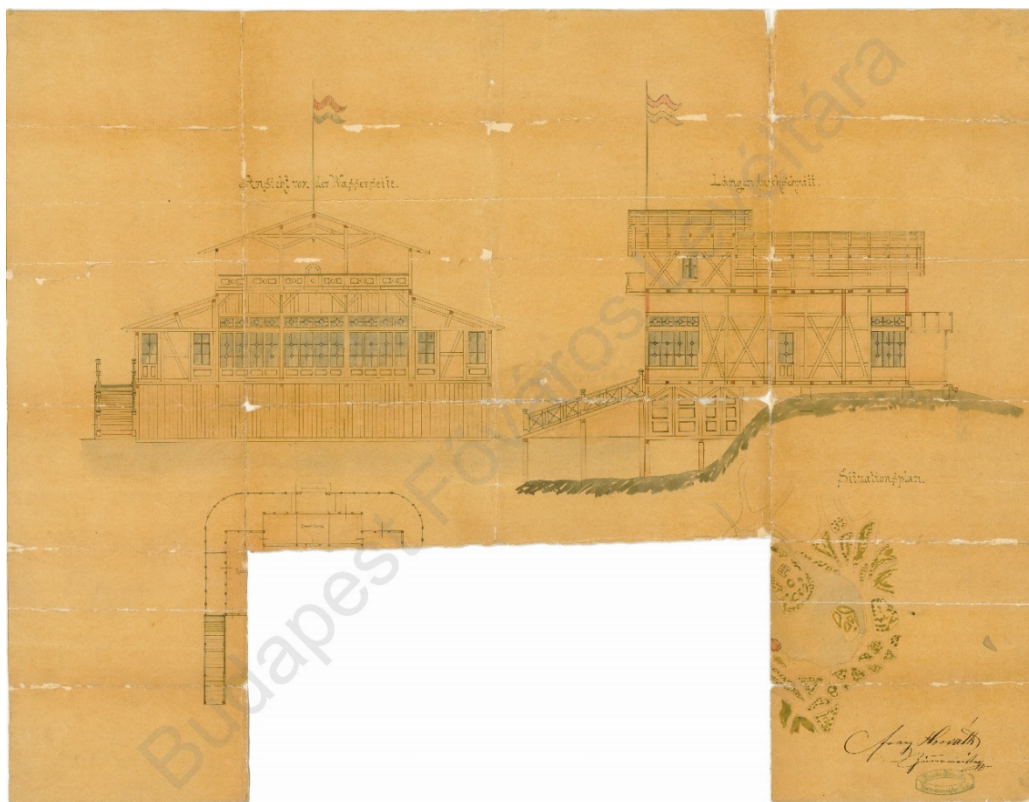
¹ Márkus Jenő: A Budapesti Korcsolyázó-Egylet negyvenéves története (1869–1909). Budapest, 1909. 13–14. p.

² Uo. 14. p.

³ Uo.

hölgyek is egyre többen vettek részt a mulatságban, a szóbeszéd szerint Eötvös József lányai az elsők között léptek a jégre. Andrassy Manóné egy kintornát⁴ bocsájtott a korcsolyázók rendelkezésére, amelyet az Egylet választmányi tagjai és vállalkozó kedvű fiatalok hajtottak. Az első idény a nyitás után alig egy hónappal, február 26-án zárult a bekövetkező olvadás miatt.⁵

Mivel a melegedő bódé már az első idény alkalmával túl kicsinek bizonyult, azt már 1870-ben bővíteni kényszerültek. A Pesti Korcsolyázó Egylet 1870. október 15-én nyújtott be kérelmet Pest Város Tanácsához azért, hogy egy állandó téglapépület emelhessenek a Városligeti-tó partjára, amely a környék díszéül szolgálhat.⁶ Mivel a Városliget abban az időben szabályozás alatt állt, a korcsolyázóknak le kellett mondaniuk egy állandó épület megépítésének tervéről: csak fából készült ideiglenes épület emelését engedélyezték számukra, amelyet a korcsolyaidény elmúltával legkésőbb március 15-ig el kellett bontani és a területet eredeti állapotába visszaállítani, valamint ezen ideiglenes épületben megtiltották az alkoholos italok és más frissítők árusítását, vagy a közönségtől bárminemű díj szedését.⁷

2. kép. A kibővített fabódé terve (1870), amely nem mindenkinek nyerte el a tetszését:
„A város mint a városliget tulajdonosa nem tűrhetvén meg, hogy ebben oly bódé
disztelenkedjék, minőt a korcsolyázó egylet a tó partján összerótt, utasítá volt Yblt,
készítene oly korcsolyacsarnokot, mely a város méltóságának megfelel.”⁸ (BFL
XV.17.b.312-1822/1870. 22. p.)

⁴ A verklihez hasonló mechanikus hangszer, amely az oldalán levő tekerő kar segítségével működtethető.

⁵ Márkus J.: A Budapesti Korcsolyázó-Egylet negyvenéves története i. m. 16–18. p.

⁶ BFL XV.17.b.312-1822/1870. 9. p.

⁷ BFL XV.17.b.312-1822/1870. 14–16. p. A kötelező elbontás csak utólag, kiegészítésként került bele a szövegbe, eredetileg csak akkor kellett volna elbontani, ha a „a városi hatóság a felállítandó házíktól akár a közlekedés, akár a Városliget illető környéke szépművészeti igényeinek hátrányára szolgálónak tapasztalna (...)”, ld. Uo. 15. p.

⁸ A Hon 1975. február 16. XIII. évf. 37. sz. 3. p.

A kibővített épületet Kresz Aladár építész, az Egylet választmányának tagja díjmentesen tervezte meg, és ő felügyelte az építkezést is. A két új épületszárny közül az egyiket szertárnak, a másikat ruhatárnak rendezték be, a fedél alatt helyet kapott a katonabanda is. Az épület gyorsan elkészült, 1870 karácsonyán el is indulhatott a korcsolyapálya második idénye. 1871. január 6-án Jackson Haines világhírű balettművész és jégkorcsolyázó, „a jég fecskéje”⁹ is megtisztelte a városligeti jégpályát és korcsolyajátékával elkápráztatta a nézőket.¹⁰ Haines fellépése nagy sikert aratott, noha a jég repedezése miatt nem tartott sokáig:

„A városliget pénteken d. u. igen népes volt. A vasút, a hintók bérkocsik és omnibuszok egyre szállíták a közönséget, mely Jackson Haines korcsolyavirtuóizását bámulta. Valóban mester ő a maga nemében. A korcsolyán úgy tud keringőzni és ceppedlizni, hogy sok fiatal ember boldog lenne, ha korcsolya nélkül is ennyire vihetné a bálteremben. Sőt kómikai oldalát is bemutató, ügyesen ábrázolva a „kezdő korcsolyászok” sokféle baját és ügyetlenségeit. A mutatvány azonban nem tarthatott sokáig, mert a nagy tömeg alatt repedezni kezdett a jég, s a fölszivárgó víz elől mind az ülő, mind az álló közönség jobbnak látta menekülni.”¹¹

Ezen idényben, 1871. február 1-én került megrendezésre a Pesti Vígadóban az első Korcsolya-bál.¹² Az 1871–72-es korcsolyaidény különösen hosszúra nyúlt: december 5. és március 2. között folyamatosan be volt fagyva a tó jege, állandó szórakozást biztosítva a korcsolyázni vágyók számára. December 25-én hatalmas karácsonyfát állítottak a tó jegére és bárki alá helyezhette a szeretteinek szánt ajándékot. Jackson Haines két ízben is meglátogatta a pályát, és másodízben ismét megrendezésre került a Korcsolya-bál is: a lakosság megszerette és megszokta a téli szórakozás ezen módját.¹³

Érdekes kiemelni, hogy az Egylet nagy hangsúlyt fektetett a korcsolyák minőségére is: külön bizottság felelt azért, hogy a korcsolyázó közönséget kellőképpen tájékoztassák „a különféle szerkezetű korcsolyák” szakszerű kritikájáról.¹⁴

Bár a városligeti korcsolyázás kiemelt helyet kapott a köztudatban és a látogatottság is tömegessé vált, a melegedő házikót minden év tavaszán továbbra is el kellett bontani, emellett már nem tudta kiszolgálni a nagyszámú érdeklődők igényeit. A melegedő faház felállítására és a tó használatára a városi tanács minden évben csak ideiglenes engedélyt adott, amely amellett, hogy jelentős költségterhet jelentett a Korcsolyázó Egylet számára, állandó bizonytalanságban is tartotta, mivel az évenkénti engedély megadása a Tanács kegyétől függött: amennyiben az engedélyezés elmaradt volna, úgy az Egylet feloszlásra került volna.¹⁵

⁹ „A jég fecskéje”. In: *Fővárosi Lapok* 34. sz. 1868. február 11. 135. p.

¹⁰ Márkus J.: A Budapesti Korcsolyázó-Egylet negyvenéves története i. m. 19–20. p. Jackson Haines egyébként már 1868-ban is fellépett Pesten: „A városligeti tó szombatán is, vasárnap is tarka és nagy közönségtől volt körül övezve, s elegáns hölgyek is bő számmal jöttek őt bámulni. Vig katonai zenész harsogott, midőn Jackson úr megjelent. Fiatal csinos ember, melle teli érdemjelekkel, (nem tudjuk: érnek e sokkal többet, mint a cotillontropheák?), s a mi többet ér: rendkívül ruganyos lábakkal és eltagadhatlan gráciával. A jég hátán suhan, mint a szél, s cikkcakkokat vág, mint a menykő. A vonalak, melyeket a korcsolyával hasít, oly finomak, mint a rézmetszésben, jelöl, hogy menyire könnyű. Úgy röpköd, hogy a gőzmozdonyt megszégyeníté.” „A jég fecskéje”. In: *Fővárosi Lapok* 1868. február 11. 34. sz. 135. p.

¹¹ *Fővárosi Lapok* 1871. január 8. 6. sz. 27–28. p.

¹² Márkus J.: A Budapesti Korcsolyázó-Egylet negyvenéves története i. m. 21. p.

¹³ Uo. 22. p.

¹⁴ *Ellenőr*, 1874. november. 11. VI. évf. 310. sz. 3. p.

¹⁵ Márkus J.: A Budapesti Korcsolyázó-Egylet negyvenéves története i. m. 23. p.

1874. január 14-én tűzvész pusztított a melegedő házikóban, a korcsolyaraktár és a szertár teljesen elpusztult. Mivel az épület biztosítva volt, a kár megtérült, a helységeket helyreállították. 1875 februárjában jelentek meg az első lámpások a jégpálya körül: ekkor még csak petróleumlámpákkal világítottak – ezzel lehetővé téve a sötétedés utáni pályahasználatot is, de a lámpások nagy sikerén felbuzdulva megkezdődött az elektromos világítás megszervezése is.¹⁶

3. kép. Vidám korcsolyázó hölgyek, 1920. (Fortepan / Saly Noémi adományozó, az.: 15148)

Hosszas tárgyalások után 1875-ben sikerült rendezni a tó bérletének és az állandó téglapépület hiányának kérdését: Budapest Főváros Tanácsa november 1-től húsz évre engedélyezte a Városligeti-tó egyharmadának téli használatát, azzal a feltétellel, hogy a felépítendő állandó csarnok a húsz esztendő elteltével ingyenesen átszáll a Főváros tulajdonába, annak bérletére a Budapesti Korcsolyázó Egylet elsőbbséget fog élvezni.¹⁷ Budapest Főváros 1875. február 24-én tartott közgyűlésének határozata értelmében „a korcsolyázás, mint testedző mulatság és időtöltés a fővárosban folyton növekedő mérvben gyakoroltatik, a közgyűlés a közönség igényeinek megfelelő korcsolyázási csarnok létesítését szintén kívánatosnak tartja; tekintve azonban a fővárosi házipénztár jelenlegi más műveletek által igénybevett pénzügyi állapotát, egyúttal határozatilag kijelenti, miszerint a csarnok építését nem házilag, hanem magánvállalkozás útján különösen, 's illetőleg az előterjesztéshez képest a korcsolyázási egylet által óhajtja eszközölni.”¹⁸ Ezen közgyűlés a tervezést Ybl Miklósról bízta, aki „a terveket és költségvetést a fő városnak minden jutalmaztatásra való igény nélkül ajánlta fel.”¹⁹ Az épületről alap- vagy tervrajz nem maradt fenn, A Hon c. lap leírása szerint az épület svájci

¹⁶ Uo. 24. p.

¹⁷ Uo. 25. p.

¹⁸ Budapest Főváros törvényhatósági bizottsága közgyűlési jegyzőkönyvei 1875. 177. pont, 55. p.

¹⁹ Uo. Ld. még A Hon 1875. január 24. XIII. évf. 19. sz. 3. p.

stílusban épülne fából és kőből, a tervek szerint az ideiglenes bódéval szemben a Páva-szigeten építették volna fel, ahonnan „lekedvezőbb benyomást tenne annak látképe.” A lap megjegyzi, hogy „mennyiben a város körülményei nem engednék meg az építést, azt ajánlja a bizottság, hogy bizonyos föltételek mellett engedtessek meg kivitele a korcsolyaegyletnek.”²⁰

A Korcsolyázó Egylet számára e körülmények nem voltak megfelelőek, ezért a saját költségén, a Páva-sziget helyett az ideiglenes bódé helyére kívánta a csarnokot felépíteni. Döntésüket így indokolták:

„Tudvalevő, hogy a korcsolyaegyesület vendégei közül a legnagyobb contingenszt a leányos mamák szolgáltatják, úgyszólván ezek számára épül a korcsolyacsarnok. A mamák szeretik látni, mikor leányuk, vagy inkább leányaik korcsolyáznak s rendesen a korcsolyacsarnok elé ülve, gyönyörködnek azok kecses fordulataiban. Úgy de ha a pávaszigetre építtetik a korcsolya csarnok, a mamák nem láthatnak leányaikra, mert a nap délutánonként épen az építendő csarnok üvegzett tornáczára süt, úgy hogy onnét lehetetlen a jégre látni, és így a mamák bizonyosan nem vinnék leányaikat a jégre s így a korcsolya egyesülete kikerülhetetlenül a bukás örvényébe sodortatnék. Ilyen fontosoknak a főváros képviselői nem mondhattak ellent, s a csarnok csakugyan ott lesz, a hol az egyesület akarja.”²¹

4. kép. Az első, Lechner Ödön által tervezett állandó csarnok (BFL XV.19.d.1.05.147)

Mivel az Ybl-féle terv megvalósítása túlságosan költségesnek bizonyult, Kauser Lipót is benyújtott egy tervet a Fővároshoz,²² amely orosz stílusjegyeket viselt volna magán.²³ Az állandó csarnok végül Lechner Ödön tervei szerint valósulhatott meg.²⁴ A Lechner-tervezte

²⁰ A Hon 1875. február 16. XIII. évf. 37. sz. 3. p.

²¹ A Hon 1875. március 18. XIII. évf. 63. sz. 3. p.

²² Fővárosi Lapok 1875. május 5. 102. sz. 458. p.

²³ A Hon 1875. július 21. XIII. évf. 164. sz. 3. p.

²⁴ Pesti Napló 1875. szeptember 2. XXVI. évf. 200. sz. 3. p.

épület kapui 1875. december 11-én nyíltak meg először, az épület belső berendezése 1878. január 1-re készült el teljesen.²⁵

A következő problémát a tó szabályozatlanságából adódó mélysége jelentette: a tómeder ugyanis helyenként a két métert is elérte, ezért a korcsolyázáshoz megfelelő jégpáncél csak erős és hosszú fagyok alkalmával tudott kialakulni. A megoldást a tó feltöltése vagy a víz lecsapolása – és ezáltal a vízszint csökkentése – jelentette volna, ám míg az elsőt a Székesfőváros egészségügyi okokból elvetette (a tófenék káros kigőzölgésű, rothadó iszapból állt), addig a fenék feltöltésére és vízhatlan réteggel történő szigetelésére nem állt rendelkezésre megfelelő anyagi keret.²⁶ Az egyetlen megoldást egy kisebb, kiegészítő pálya létrehozása jelenthette, amire a főváros 1887 októberében adott engedélyt, amikor 2825 négyszögölnyi területet tizenöt évre átengedett a célra azzal a feltétellel, hogy a tizenöt év lejártá után a terület és a rajta esetlegesen felhúzott létesítmény tulajdonjoga a fővároshoz kerül.²⁷ Az új pálya mellé készült csarnokot Hofhauser Antal tervezte: ez külsejében, beosztásában és funkciójában is nagyban hasonlított a Lechner-féle épülethez, csak a méretei voltak jóval szerényebbek. A két pályát soha nem használhatták egyszerre, lehetőség szerint a Nagy Pályát részesítették előnyben, csak ha az enyhe idő miatt ez nem tudott kellően befagyni, akkor használták az új, mesterséges Kis Pályát.²⁸

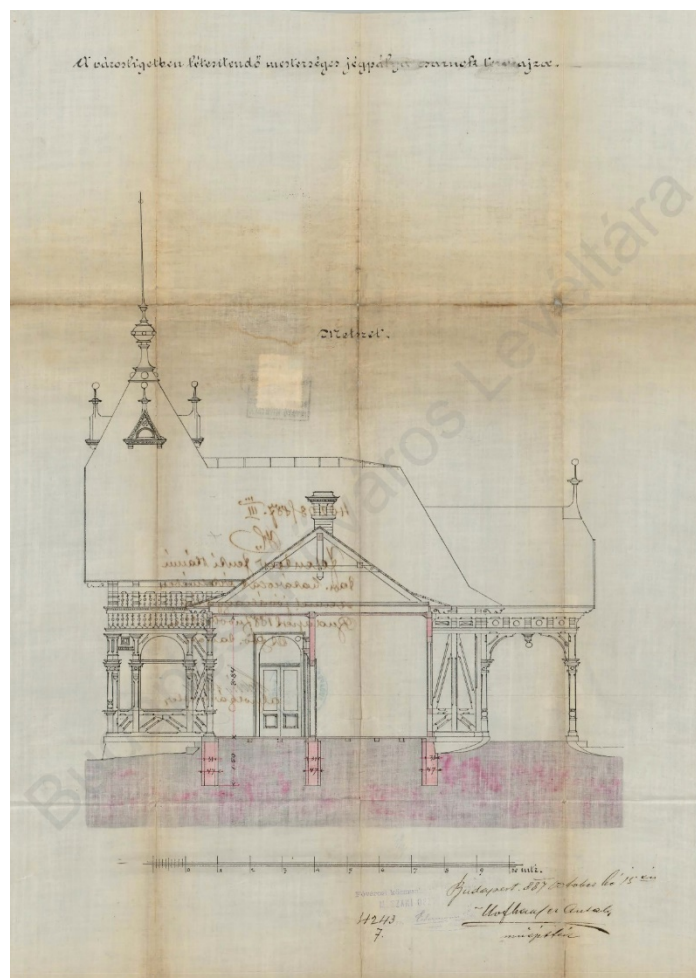
5. kép. A Kis Pálya mellé épített Hofhauser-féle facsarnok (BFL XV.19.d.1.07.143)

²⁵ Márkus J.: A Budapesti Korcsolyázó-Egylet negyvenéves története i. m. 25–28. p.

²⁶ Uo. 33–36. p.

²⁷ Budapest Főváros Törvényhatósága 1887. évi október hó 12-én tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve, 793. pont, 4. p

²⁸ Márkus J.: A Budapesti Korcsolyázó-Egylet negyvenéves története i. m. 38–41. p.

6. kép. Hofhauser Antal által a Kis Pályához tervezett csarnok terve (BFL XV.17.d.329.29732.01.22 1. p.)

A Korcsolyázó Egylet létrehozásának huszadik évfordulójára a tagok létszáma elérte a 4000 főt, a kiadott vendégjegyek száma pedig meghaladta a 6000-t. Az ilyen nagyszámú érdeklődő közönséget már nem tudta megfelelően ellátni a Nagy Pálya Lechner-féle korcsolyacsarnoka: az Egylet tehát elhatározta, hogy amellet, hogy meghosszabbítja a Fővárossal kötött, 1895-ben lejáró bérleti szerződést, építtet egy új, nagyobb korcsolyacsarnokot is. A Főváros e kérelmet el is fogadta azzal, hogy további 35 évre meghosszabbítja a bérleti szerződést, amennyiben a következő három évben az Egyesület felhúzza az új csarnokot, amelyet berendezésével együtt 1894 novemberére kell befejezni. Az épületet szilárd anyagokból kellett felépíteni, az azt körülvevő park gondozásával szintén a Korcsolyázó Egyesület tartozott felelősséggel.²⁹

Az új, Francsek Imre tervei alapján épült korcsolyacsarnok 1893. december 7-én nyílt meg.³⁰ Napjainkban is ezen épület fogadja a jégkorcsolya kedvelőit a Városligetben.

²⁹ Budapest Főváros Törvényhatósága 1893. évi május hó 3-án tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve, 446. pont, 3. p.

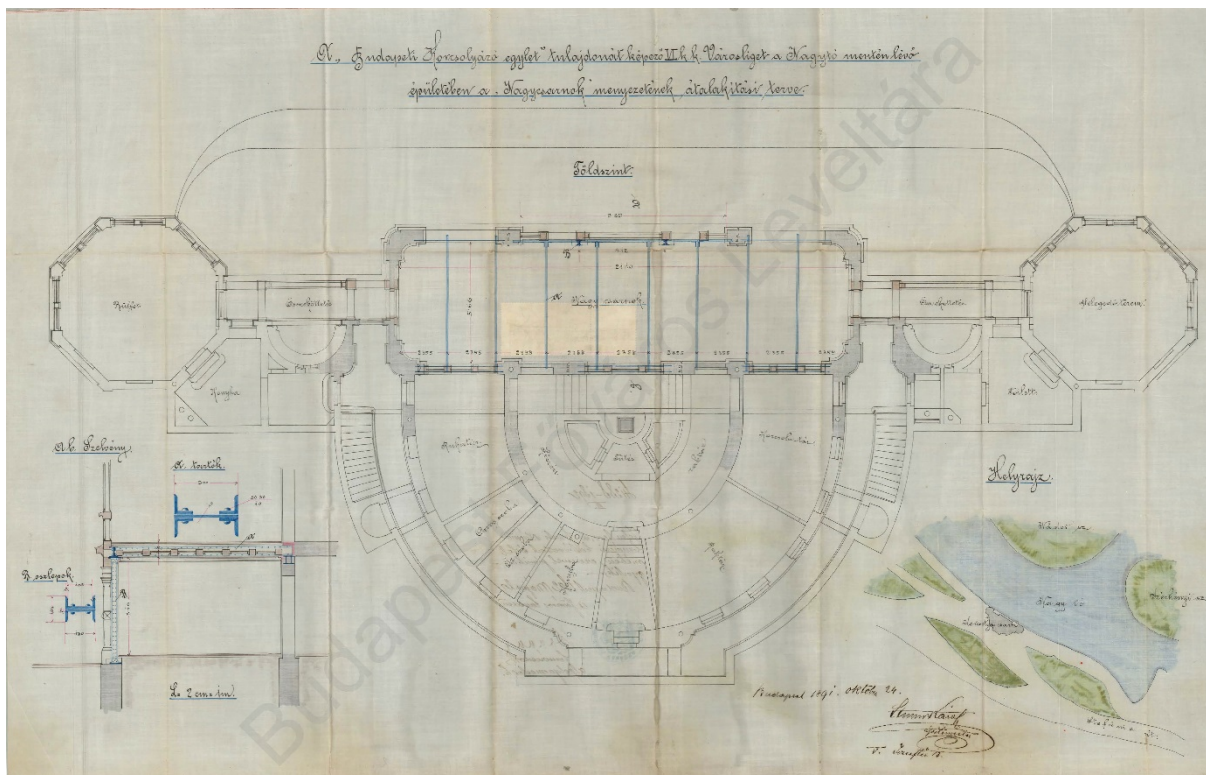
³⁰ Márkus J.: A Budapesti Korcsolyázó-Egylet negyvenéves története i. m. 46. p.

7. kép. A Francsek Imre által tervezett új csarnok viszonyulása a Lechner-csarnokhoz a Városligetben (BFL XV.17.d.329.29732.1.23. 1. p.)

A Székesfőváros 1897. február 24-én tartott közgyűlése a Budapesti Korcsolyázó Egyesületnek adta bérbe a Városligeti-tavat 1897 novemberétől 1930 október végéig évi 1200 forintért. A főváros kikötötte, hogy a 10 334 négyzetméteres felület egyharmadán a szegényebb néprétegek számára ingyenes korcsolyázási lehetőséget biztosítson és számukra ideiglenes

melegedőt építsen, a maradék kétharmadnyi jégfelületen korcsolyázóktól hétköznapi 20, vasár- és ünnepnapokon pedig 40 krajcárnyi díjat szedjen.³¹

8. kép. A Francsek-féle korcsolyázócsarnok alaprajza és homlokzata (BFL XV.17.d.329.029732.1.23. 2., 9. p.)

A műkorcsolyapálya és a korszerű csarnoka a következő évtizedekben jól szolgálta a fővárosi korcsolyázókat, számos rendezvénynek adott otthont és segítette a profi jégkorcsolya magyarországi térhódítását. Az épület 1944 nyarán jelentősen megrongálódott,³² csak az 1950-es évek elejére sikerült helyreállítani: 1951-ben kezdték átépíteni és korszerűsíteni, modern öltözőket berendezni.³³ Legutóbb a Fővárosi Önkormányzat 2009–2011 között újította fel a korcsolyacsarnokot, ekkor épült fel újra a II. világháborúban elpusztult épületszárny is. A minden korszakban modernnek számító, pompás panorámával rendelkező városligeti műjégpálya számos alkalommal adott otthont világversenyeknek is.

³¹ Budapest Főváros Törvényhatósága 1897. február 24-én tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve, 270. pont, 115–116. p.

³² Kárpáti Magyar Hírlap 1944. augusztus 8. XXV. évf. 94. sz. 3. p.

³³ Magyar Nemzet 1950. 11. 17. VI. évf. 267. sz. 6. p.

9. kép. A Városligeti-tó a Korcsolyacsarnokkal, 1914. (Topotéka–Városliget, az.: 0212120)

[Ternovác Bálint főlevéltáros](#), 2017 óta Budapest Főváros Levéltára munkatársa. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 2014-ben szerzett levéltár szakos diplomát középkor és kora újkor szakirányon. Doktori tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskola Történelem Segédtudományai Doktori Programján végezte, ahol 2020-ban szerzett PhD-fokozatot A szerémi és a boszniai püspökségek története a középkori magyar királyságban című disszertációjával. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem (Kora Újkori Történeti Tanszék) működő Katolikus Iskoláztatás a kora újkori Nyugat-Magyarországon című kutatócsoport tudományos munkatársa, az ELTE Eötvös Collegium Történész műhelyének műhelyvezető-helyettese. Kutatási területe a középkori magyar egyháztörténet, a középkori Nyugat-Balkán története, kora újkori egyháztörténet.

Impresszum
Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint, Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3-5.; 1554 Budapest, Pf. 41.
e-mail: mozaikok@bparchiv.hu
ISSN 2939-6921